

2020. március 2–8.

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

**Munkácsy és társai
újrarendezve a Nemzeti Galériában**

Könyv:

A botrányok botránya

Hamlet: Mensáros

Film:

Kisasszonyok

A korona

Fotó: Mészáros Ákos

A mai világ mesehőse

Munkácsy és társai újrarendezve a Nemzeti Galériában

A sötét, mindent elpusztító bitumen úgy terjed Munkácsy Mihály *Éjjeli csavargók* című képén, mint valami vírus. Ez a megállíthatatlannak látszó, furcsa, fekete ragály a restaurátorok minden igyekezete ellenére szinte szabályosan fölhabálja a Munkácsy-képeket. Persze nem újdonság ez, de sajnos ezúttal is meg kell állapítanunk, hogy a festmények állapota tovább romlik. Miután a szurok a vásznak hátterét már teljesen bekebelezte és a részleteket eltüntette, most az arcok következnek, amelyekre szintén rátelepszik a bitumen. Döbbenetes a látvány.

Am nem azért látogattunk el a Nemzeti Galériába, hogy a Munkácsy-képek állapotán siránkozzunk, hiszen a szakemberek úgyis mindent megtesznek, amit lehet. Hanem azért, hogy a Budavári Palota kupolájának első emeletén megtekinthessük az újrarendezett Munkácsy- és Paál László-kiállítást, amelyek már régóta külön termekben, klimatizált körülmények között foglalnak helyet. (A klíma azonban éppen nem működött, talán javították?) A tárlat címe *Változatok a realizmusra – Munkácsytól Mednyánszkyig*. A már említett Paál László-képeken kívül más festőktől is láthatunk jelentős alkotásokat, így egy tágabb horizonton tekinthetjük át a XIX. század második felének és végének magyarországi realizmusát.

Munkácsy már sokszor reprodukált festményére, a *Síralomházra*, ha eredetiben látjuk, mindig újra rácsodálkozhatunk. A nézőt már a kép történelminek mondható témája is megragadja, hiszen ma nincsenek alföldi vagy dunántúli betyárok, útonálló, fosztogatók. (Ugyanígy Egry József fürdőző tehenei sem lennének elképzelhetők a mai Balatonban.) A látvány lenyűgöző; Munkácsy drámai erővel, rendkívül realiztikusan ábrázolta az alakokat, a helyszínt, a tárgyakat, az emberi karaktereket. Mindez csak gondos megfigyelés és tanulmányozás után lehetséges. A művész már a pályája kezdetén is használt a festéshez fényképeket: úgynevezett werkfotókat készített az alakjaihoz. A *Síralomház* betyárfigurájához is felhasznált egyet. Ezeket a felvételeket azonban csak emlékeztetőként alkalmazta, soha nem másolta őket. Nyilvánvaló, hogy a művészet korszerű eszközei közül sok mindent Párizsban láthatott először, ahogyan ezt a Nemzeti Galéria kiállításán, a falon elhelyezett magyarázatban is olvashatjuk.

Éjjeli csavargók (részlet)

Az 1870-es években tevékenykedő Gustave Courbet vagy az impresszionisták másik példaképe, Edouard Manet kirobbanó erejű realizmusukkal nagy hatással voltak a képzőművészetre, és persze a fiatal Munkácsyra is.

A tárlaton láthatunk egy nálunk kevésbé ismert német festőtől, Wilhelm von Kaulbachtól származó remek portrét Munkácsynéről. Igazán beszédes műalkotás: az értelmes, határozott, telt keblű, erős fűzőt viselő asszony láthatóan tudta, mit akar. Kaulbach inkább romantikus, mint realista portrérajzoló és festő volt, ez a kép a korabeli források szerint a Munkácsy házaspár párizsi palotájának szalonjában kapott kitüntetett helyet. A Szépművészeti Múzeumba az özvegy hagyatékából került, 1917-ben. Cécile fontos szerepet töltött be a férje életében. Érzelmi és művészi támaszt is jelentett számára, egyengette a karrierjét.

A magyar művészetkedvelő közönség számára mindig is Munkácsy Mihály volt „a festő”. Nem egy a sok közül, hanem az egyetlen. Ha a festészet egyáltalán szóba került, sokan csak az ő nevét ismerték. Sőt, megkockáztatom, lehet, hogy olykor még ma is így van ez a megváltozott, digitális kommunikációs térben. Nem csoda, hiszen Munkácsy nemzetközi karrierje, páratlan méretű és színvonalú bibliai képei, amiket fergeteges sikerrel mutattak be már az 1880-as évek Budapestjén is, ismertté tették a nevét. A *Siralomházat* vagy a *Krisztus Pilátus előtt* című, nagy méretű festményét igen sokszor reprodukálták. Jól emlékszem, gyermekkoromban a vonatok ülései mögötti fülkefalon láttam nyomatokon az első Munkácsy- és Paál László-képeket, az 50-es, 60-as években.

Sokat írtak már a művészettörténetesek Munkácsy mélylélektani ábrázolásairól, elképesztő pszichológiai érzékéről. Mindig sikerült elkapnia a legfontosabb pillanatot az adott témában. Egy másodpercre megállította az időt, kimerevítette a történetet. Szinte beleborzong a néző a látványba. Az arckifejezések, a mozdulatok mindig a robbanásig feszült helyzetet érzékeltetik. Munkácsy nemcsak az ecsettel és a festékkel bánt bravúrosan, hanem elképesztő fantáziája és emberismerete is volt. A képei mind ezt bizonyítják. Bár 120 éve meghalt, festményei mégsem veszítettek az erejükből. Nemcsak a figurális kompozícióira igaz ez, hanem a tájképeire, a virágcsendéleteire is. A múlt heti *Mértékadóban* a Szabó Istvánnal készült interjúban a filmrendező elárulja: „Most Tolsztojt olvasom újra. Csodálatos, fantasztikus, élvezetes.” Hasonlóképpen lehetünk mi is Munkácsyval: újra nézhetjük, újra értelmezhetjük örök klasszikusoknak számító alkotásait. Jól tudják ezt a kurátorok is, ezért időnként átrendezik, megváltoztatják, újragondolják az állandó kiállítások anyagát.

Munkácsy tanítványa és úgy is mondhatnánk, festői örököse Karlovsky Bertalan volt. Ha témájában nem is, de bravúros ecsetkezelésében mindenképpen remekmű a kiállításon látható, *Duzogók* című képe, amely 1884-ből származik. Leheletfinoman, puhan felrakott festékfoltokkal operált a festő ezen az egyszerű jelenetet ábrázoló festményen. Munkácsy jellegzetes, balról jobbra tartó festési technikája, a már említett puha, mégis rendkívül nagyvonalú ecsetkezelése nem csak Karlovskyra hatott, hanem az utánuk jövő művészgenerációk egész sorára. Jól megfigyelhető ez a XX. század közepéig, s még később is érzékelhető a vásznon az egymásba olvadó festékek játéka. Ilyesmi fedezhető fel Gyémánt László képein, sőt Szász Endre teljesen más stílusú, szurrealistikus fantáziaképein is.

Még manapság is előfordul, hogy számonkérjük Munkácsytól, miért nem haladt a korrallal, miért nem érintette meg az impresszionizmus szele Párizsban. Ő mindvégig megmaradt a realizmus talaján, évtizedek alatt sem változtatott a stílusán. De képzeljük csak el, mennyivel szegényebbek lennénk ma páratlan emberábrázolásai, bibliai látomásai nélkül, ha mondjuk mégis más irányt vett volna akkoriban a művészete...

A fiatalon, 33 évesen meghalt Paál László tájképei mindig meghatják a látogatót. A Barbizonban, Fontainebleau-ban alkotó nagyszerű festő munkái egyszerűen fantasztikusak. Képei realisták, mégis lírai hatásúak, ha nem is annyira, mint elődje, Camille Corot művei, a XIX. század első évtizedeiben. Festőisége viszont legalább annyira magával ragadó. Ugyanez mondható el Mészöly Géza alkotásairól is. Csodálatosak a Balaton mellett festett bődönhajós, ekhós szekeres képei, a cigány tanyákról készített, ma már romantikusnak ható festményei.

Az állandó kiállítás kiegészítéseként Deák-Ébner Lajostól, ettől a még mindig kevésbé ismert nagyszerű művésztől is bekerült néhány kép a tárlatra. Munkássága nem stílusának újszerűsége miatt

Kaulbach: Munkácsy Mihályné portréja (részlet)

igazán jelentős, hanem elsősorban azért, mert mély hitelességgel ábrázolta a paraszti életet a századfordulón. A szolnoki művésztelep alapítója volt, és állandó alkotója maradt haláláig. Legismertebb képe a *Hazatérő aratók*. A mostani kiállításon több alkotása is szerepel, az egyik a *Hajóvontatók* című, egy másik pedig Paál László temetését ábrázolja, ami igazi kuriózumnak számít.

Egy, Munkácsy köreiből köthető másik nagy realista Bihari Sándor. Leghíresebb műve a *Bíró előtt*, amely szintén hiteles életkép a XIX. századból, akkor is, ha ma már a népies romantika egy jellegzetes alkotásának látjuk. A némi humorral ábrázolt, tajtékpipás bíró és társai elé járulnak a cigányok, akik magyarázkodni próbálnak a tekintélyes emberek előtt, hogy miért is törött el a hegedű. A bíró feje fölött petróleumlámpa lóg, mely jól láthatóan már sok éve kormozza a mestergerendát.

Semmiképpen sem feledkezhetünk meg a kiállítás másik névadójáról, Mednyánszky Lászlóról. Rá is nagy hatással volt Munkácsy, jóllehet ő kialakította a maga összetéveszthetetlen, egyéni stílusát. *Erdőrészlet* című képét sejtelmes fény sugározza be, ami valahonnan az erdő fái és zöldessárga levelei közül árad szét a kora reggeli napsütésben. Mednyánszky valóban egyedülálló a magyar művészetben a tájképfestés terén. Képeinek kiindulópontja a természet, ám tájai így, ebben a formában semmiképpen sem léteztek. Látomásos, víziók ezek, amelyek egy művész legmélyebb érzéseit közvetítik a látogatóknak.

Móricz Zsigmond 1910-ben írt egy kis könyvet Munkácsy festői pályájáról, egy munkásoknak szánt népszerű sorozatban. Többek között ez is szerepel benne: „A munkácsi kis árva, elhagyatva, száz baj között, semmi nélkül indult el a világon. És a nagy-nagy művész az egész emberiség gyásza mellett szállott a koporsóba. És ez a kettő ugyanaz az egy személy volt. Ez a mai világ mese-hőse! És ez az út nyitva minden ifjú előtt.”

Persze a teljesség igénye nélkül vázoltuk föl ennek az újrendezett kiállításnak az anyagát; nem is tehetnénk mást, hiszen annyira a látnivaló. Beszélhetnénk még Koszta Józsefről, Fényes Adolfról, képeikről és még sok minden másról is. De talán így is sikerült felhívni az olvasók figyelmét a mostanában sikeresen megújított kiállításokra. Egészen bizonyos, hogy megéri elzarándokolni a budai Várba, a Nemzeti Galériába, mondjuk egy szomorkás, esős vasárnap délután, és eltölteni némi időt a *Változatok a realizmusra – Munkácsytól Mednyánszkyig* című, újrendezett kiállítás nagyszerű képei között.

Szöveg és kép: Mészáros Ákos

Tények és legendák

Az interneten böngészve mindannyian tapasztalhatjuk, hogy a világi sajtó egy-egy probléma elemzésénél egyáltalán nem kíváncsi a Katolikus Egyház álláspontjára. Hiába van szinte minden társadalmi kérdésről mondanivalója, az maradjon csak meg a templomok falai között. Egészen más magatartás jellemzi az újságírókat akkor, ha botrányt szimatolnak. Ilyen esetben hirtelen érdekes lesz az Egyház, fontossá válik, melyik egyházi vezető mikor és mit mondott. A történelmet ismerők tudják, hogy ez a jelenség nem új keletű. Mint azt *A botrányok botránya* című könyvből megtudhatjuk, évszázadok óta tart az a folyamat, melynek eredményeként napjainkban még az az ember is fejből sorolja az Egyház bűneit – keresztes

háborúk, inkvizíció, erőszakos térítések, boszorkányüldözés és még folytathatnánk –, aki soha nem érdeklődött a vallás iránt. A kötet szerzője, Manfred Lütz arra vállalkozott, hogy eseményről eseményre haladva megvizsgálja, mi igaz a híresztelésekből.

„Könnyen kísértésbe esik az, aki úgy véli, egyedül ő van az igazság birtokában. A kereszténység azonban elutasította azt a gyakorlatot, hogy Isten ellenségeinek az életükkel kell fizetniük” – hangsúlyozza könyve elején a szerző. Mivel a krisztusi tanítás kizárta az erőszakot, az első évezredben egyetlen keresztény eretneket sem végeztek ki meggyőzéséért. Sokan teszik meg egyháztörténeti fordulópontnak a római állammal kialakított új viszonyt. Az üldözés vége ugyanis azt is jelentette, hogy nőtt az Egyház társadalmi befolyása. Mindez azonban „szükséges volt, különben eltűnt volna a történelem színpadáról”, ugyanakkor ezzel a lépéssel az Egyház az államhatalmat is humanizálta.

A százszekes erőszakos megtérítése, Nagy Károly verdeni vérbírósa ellenében volt a keresztény tanítással, a misszió és a nemzeti terjeszkedés egybefonódása nagyon sok problémának lett a forrása ebben az időszakban. Lütz ugyanakkor rámutat, hogy míg a civilizációs eredményeket Nagy Károlynak tulajdonítják, a negatív jelenségeket előszeretettel varrják az Egyház nyakába. A szerző szerint a keresztes háborúkat bírálók érveiben vannak jogos elemek, hiszen a szentföldi katonai fellépés megokolására igazán csak ószövetségi támpontokat lehetett találni. A tüzetes vizsgálat ugyanakkor arra jut, hogy ez a vállalkozás korántsem bírta a teljes keresztény világ támogatását. Lütz szerint a keresztes hadjáratokat nem lehet a muszlimokéhoz hasonló szent háborúknak tekinteni. Annak ellenére sem, hogy kezdeményezői és szorgalmazói a pápák voltak. Az ókeresztény kor felfogásával ellentétben álló hadi vállalkozások hátterében elsősorban a germán szellem hatását fedezhetjük föl.

A XI. század egyháztörténelmét tanulmányozva gyökeres szemléletváltozásnak lehetünk tanúi. A megszilárdult keresztény állam vezetői úgy látták, hogy az Istennel szembefordulók a társadalomra is veszélyt jelentenek. Ettől az időszaktól kezdve terjedt el az a gyakorlat, hogy az egyházi hatalom felkutatja és elítéli, a világi pedig kivégzi az eretnekeket. Aquinói Szent Tamás szerint ha a pénzhamisítókat halálra ítélik, az eretnekek is ezt érdemlik, hiszen ők „az igazságra vezető tant hamisítják meg”. Az is igaz, hogy a XIII. században mind a világi, mind az egyházi vezetés tehetetlen volt a tévtanokkal szemben, ezért hirdette meg III. Ince 1209-ben a katharok elleni keresztes hadjáratot. IV. Ince pápa 1252-ben – feltételekhez kötve – a kínzást is engedélyezte. A sokat bírált inkvizíciónak a szerző szerint ugyanakkor volt pozitív hatása is, szabályozta ugyanis a jogi eljárás menetét. A XV. század végén létrejött spanyol inkvizíciónak nagyon rossz lett a híre, el-

sősorban a propagandacéllal megírt *Fekete legendának* köszönhetően. Mint azt Lütz hangsúlyozza, a spanyol inkvizíció 1542 és 1761 között 97 embert ítél halálra, ugyanakkor a protestáns Németalföldön egy év leforgása alatt 78 eretneket végeztek ki.

Érdekes módon Spanyolországban a XV. századtól felerősödő boszorkányüldözést pont az inkvizíció állította meg. Európa más tájain azonban egészen a XVIII. századig tartott a tömeghisztéria: ezeket – elsősorban nőket – fogtak perbe alaptalanul. Lütz szerint azonban a boszorkányüldözésekért tulajdonképpen a német alkotmánybírók elnökének kellene bocsánatot kérnie, hiszen a boszorkányokat elsősorban világi bírúk ítélték el. Míg a boszor-

kányüldözésnél lehet vitatkozni az Egyház szerepéről, a rabszolgaság esetében a helyzet sokkal világosabb, ugyanis a kereszténység a bibliai alapokra hivatkozva elvetette, „páratlan és egyedülálló morális ellenállást” tanúsítva. A rabszolgaság intézményét nem az Egyház, hanem „a humanisták közönye és a filozófusok hallgatása” legitimálta.

A *botrányok botránya* című kötet nagyban támaszkodik Arnold Angenendt *Tolerancia és erőszak – A kereszténység a Biblia és a kard között* című művének megállapításaira. Manfred Lütz sokszor idéz történészekről, olyanoktól is, akik nem feltétlenül rokonszenveztek a Katolikus Egyházzal. Néha azonban érezhető, hogy nem teljesen pártatlan. Jeruzsálem 1099-es ostromát mindössze egyetlen mondatban említi, a VIII. Ince pápa által 1484-ben kiadott *Summis desiderantes affectibus* kezdetű bulláról, melyben az egyházfő a boszorkányokról értekezik, gyakorlatilag semmit sem ír. Az általa problematikusnak ítélt személyeket – például az *Institoris* néven ismert Heinrich Kramert (a *Boszorkánypörölty*

szerzőjét) vagy Giordano Brunót – olyan jelzőkkel illeti, melyek előre sugalmazzák az olvasónak, hogy milyen álláspontra helyezkedjen. Azt is érdemes megjegyezni, hogy a spanyol inkvizíciót IV. Szixtus pápa 1478-ban, és nem 1482-ben alapította. A könyv kitér a menekültkérdésre éppúgy, mint a zaklatási ügyekre, ám az utóbbiak esetében nem ír az Egyház esetében sokat emlegetett „hallgatás kultúrájáról”.

Ez a könyv egyfajta történeti-apologetikai mű, ezért sokszor reflektál a mai nyugati gondolkodásra. A szerző hangsúlyozza: „a monoteizmussal a szabadság mellett az a meggyőződés is megjelent, hogy Isten előtt minden ember egyenlő, minden jogállam ezen a szellemi alapon nyugszik”. A középkori kereszténység „vallási és kulturális forradalmat indított el”, de a szekuláris állam is „csak keresztény talajon jöhetett létre”. Lütz szerint „Európa létét a pápaság forradalmának köszönheti, Róma eszméje ugyanis egységesítő erőként hatott”. A XIX–XX. század női emancipációjával összefüggésben pedig megjegyzi, hogy „a romantikus szerelem a kereszténység gyümölcse”.

Két botránykő értelmezése esetében kifejezetten érdekes, hogyan tér el a szerző a szokott megközelítéstől. Lütz szerint az Egyház és az állam szétválasztása valójában nem „liberális vívmány”, hiszen ez azt is jelenti, hogy az állam sem szólhat bele az Egyház ügyeibe. A tévedhetetlenség dogmáját is megfordítja: ez igazából a tévedhetetlenség korlátozását jelenti, a pápa ugyanis csak akkor tévedhetetlen, amikor „ex cathedra” szól.

(Manfred Lütz: *A botrányok botránya – A kereszténység titkos története. Vigilia Kiadó, 2019. A kötet megvásárolható az Új Ember könyvesboltban.*)

Baranyai Béla

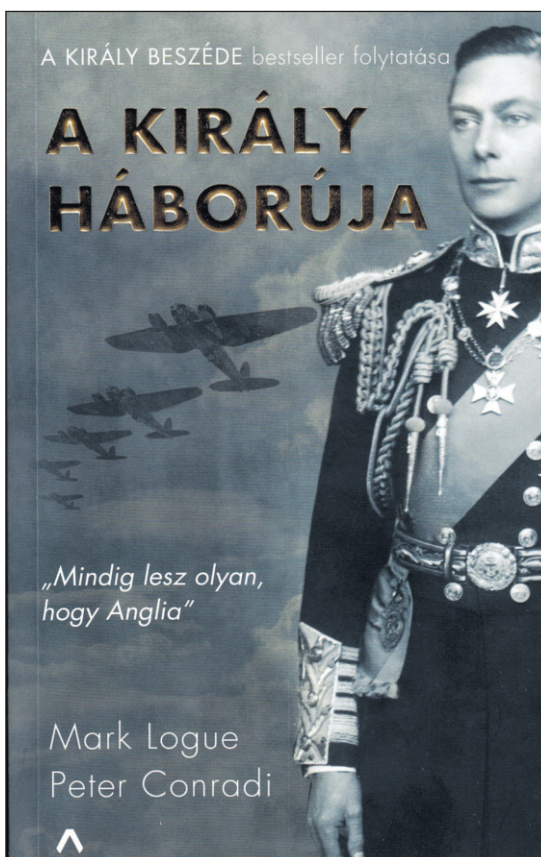
Egy nagyapa feltámasztása

Ki ne emlékezne a 2010-ben bemutatott, méltán világsikert aratott, *A király beszéde* című filmre, amelynek két főszereplője VI. György angol király, II. Erzsébet apja és az Ausztráliából Angliába települt, szokatlan módszerekkel dolgozó, de komoly sikereket elérő logopédus, Lionel Logue volt. Az utóbbi a pályafutása legnagyobb szakmai és emberi diadalaként könyvelhette el a dadogó és gátlásos brit uralkodó mikrofon- és szónoklatkész közéleti személyiséggé alakítását, amelyhez legalább annyi empátiára és szeretetre volt szükség, mint mesterségbeli hozzáértésre.

Ez a történet folytatódik most *A király háborúja* című, egyszerre családi és történelmi krónikában, amelynek két szerzője Mark Logue, a híres Lionel unokája és Peter Conradi, a *The Times* neves újságírója. Ez az értékes, a II. világháborús Angliát valóságos hősi körpanorámában bemutató tényregény részben a gazdag anyagú Logue-archívumból, részben a szerző nagyanyjának, Myrtle Logue-nak hátrahagyott naplójából és egyéb, nagyon változatos korabeli dokumentumokból építkezik. Jegyzetei pedig olyan hasznosak és pontosak, hogy akár egy érettségi tétel vagy egy egyetemi világtörténelem vizsgaanyag alapjául is szolgálhatnak.

Lionel Logue, ez a sokkal-több-mint-beszéd-tanár már a legteljesebb békeidőben is fontos segítője volt a halmozottan hátrányos helyzetű VI. Györgynek, aki a hozzá képest látványos adottságokkal megáldott bátyja, a Wallis Simpsonnal kötött házassága miatt lemondani kényszerülő VIII. Eduárd (a könyvben az Eduárd névváltoztatban találkozunk vele) nyomában kullogott már kora gyermeksege óta. A tengereken és a levegőben is súlyos helyzeteket hozó II. világháború éveiben azonban egyenesen *kulcsfigurává* vált. Igaz, ekkorra az olykor kifejezetten tragikus események, élethelyzetek és Lionel, valamint Erzsébet királyné (a hosszú életű anyakirályné) támogatása is a legjobbat hozta ki az alapvetően családcentrikus, de közösségi emberre érett Györgyből. Fennmaradt nagyszámú és kiváló retorikájú beszéde közül most kettőből idézek. Az egyik 1939 szeptemberében hangzott el, amikor Nagy-Britannia belépett a háborúba. Érdemes megfigyelni, hogy a valós történelmi események ellenére van ezeknek a maradandó értékű szónoklatoknak egy bizonyos visszafogott, de meggyőző vallásos rétegük is: „Arra kérek mindenkit, hogy legyen magabiztos, szilárd és egységes ebben a megméretésben. A feladat nehéz lesz. Sötét napok állhatnak előttünk, és a háború már nem korlátozódik a csatamezőkre. De nem tehetünk mást, mint amit helyesnek tartunk, és Isten elé tárjuk ügyünket tisztességgel. Ha egy emberként, eltökélten hűségesek maradunk hozzá, készen bármilyen szolgálatra vagy áldozatra, amit megkövetel, akkor Isten segítségével győzni fogunk. Az Úr áldjon és tartson meg valamennyiünket.”

A királyi szózat szellemében élt a köznép éppúgy, mint a két lányt nevelő királyi család (különösen a Buckingham-palotát ért bombatámadástól kezdve) vagy a három fiúgyermekkel büszkélkedő Lounge família. A sosem látott nagyapa emlékének, alakjának feltámasztása mellett Mark Logue, a témát nagyon a szíven viselő unoka, az egyik szerző komoly figyelmet szentelt soha nem látott nagyanyja, a szépséges, fáradhatatlanul kertészkedő, főző és kevésből is lélekvidító kis lakomákat rendező Myrtle alakjá-

nak. Továbbá annak a logopédus nagyapa számára nagy örömet jelentő ténynek, hogy a háború éveiben még tizenéves Erzsébet hercegnő milyen formás, teljesen mikrofonosok nélküli rádióbeszédeket tudott tartani. Apja arcvonásait és zárkózottságát örökölte, de a szeretetteljes családi légkörnek köszönhetően a gátlásait nem.

A királyi beszédek sorából nem hagyhatjuk ki azt az 1940-es karácsonyi rádióüzenetet sem, amelynek pillérét egy Minnie Louise Haskins-vers jelentette, amit felesége jóvóltából idézhettek a király. A költemény – egy igényes amatőr verselő, egy közgazdaságtan-tanár 1908-ban papírra vetett, biblikus hangvételű műve – így kezdődik: *És szóltam az év kapujában állónak: Adj fényt, hogy biztos lábbal léphessek a járatlanba. És ő így felelt: Menj ki a sötétségbe, és tedd a kezéd Isten kezébe. Az több hasznodra lesz minden fénynél és biztosabb a járt útnál.*

A királyi beszéd nyomán híressé vált költeményt levelezőlapokra nyomtat-ták, s ugyanez a szép szöveg őrzi György király örök álmát, végül pedig Erzsébet anyakirályné temetésén is felolvasták, 2002-ben.

Ne gondoljuk azonban, hogy a Logue-Conradi szerzőpáros könyve csak a háborús viszontagságokat idézi fel, London bombázását, az evakuálást, Dunkerque és a normandiai partraszállás nehéz napjait, György király korai halálba torkolló betegségét vagy éppen hűséges beszéd-tanára egészségi vészhelyzeteit. Jut benne hely a derűnek, a vidámságnak is, például 1945. május 8., a győzelem napja apropóján. A nagy esemény tiszteletére a 19 éves Erzsébet hercegnő és kishúga, Margit hallgatólagos családi engedéllyel kiszökhettek az örömmámorban úszó ünneplők közé. Ezt az eseményt is felidézi egy film, *A király beszédéhez* színvonalban nem hasonlítható *Hercegnők éjszakája*.

Addig is, amíg – remélhetőleg – elkészül *A király háborúja* filmváltozata, minél több olvasónak szívből ajánlhatjuk ezt a sokszínű, egyszerre háborús és lélektani, ugyanakkor hitépítő regényt, *Tábori Zoltán* gördülékeny, szép fordításában.

(Mark Logue–Peter Conradi: *A király háborúja*. Tábori Zoltán fordítása, Athenaeum Kiadó, Budapest 2019)

Petróczi Éva

európaRÁDIÓ

A református értékadó

94,4 Mhz 102,1 Mhz 90,4 Mhz 100,5 Mhz 100,0 Mhz

Debrecen Mezőkövesd Miskolc Nyíregyháza Sátoraljaújhely

europaradio.hu

Döntéshozók szövetsége

Gondolatok a *Kisasszonyokról*

A napokban egy társkereső cég új reklámja tűnt fel az utcai hirdetőkön: „Magyarországon 2,4 millió szingli él. Idén jobban belehúzzunk!” A reklám jobb alsó sarkában apró betűkkel olvasható, hogy a fenti szám a Központi Statisztikai Hivatal egyedülálló és elvált személyekre vonatkozó adataira támaszkodik.

Jegyesoktatáson vagy az esküvők előtti beszélgetéseken két dolog van, amin öt év távlatából már nem lepődöm meg. Az egyik, hogy a párok átlagéletkora harminc év fölött van. A másik, ami ennél is szembetűnőbb, hogy a megismerkedésre vonatkozó kérdésekre sokan egyértelmű választ adnak: a nők azok, akik a legtöbb esetben már szinte az első perctől tudták, hogy a megismert férfi a nagy ő, míg a másik fél általában nem volt ezzel ennyire tisztában. Sőt, amikor lánykérésre került a sor, akkor is a nő volt az, aki mintegy rávezette a párját arra, hogy hozza meg az életre szóló döntést az egymás melletti elköteleződésről.

A fentiek alapján is úgy tűnik, a ma embere a döntéseit tekintve krízisben van. Mintha nehezen születnének meg az elhatározások, és ha mégis, később akkor is könnyen megváltoznak. Ha pedig nemekre lebontva szeretnénk megkülönböztetni a döntési képességünket, bár statisztikai pontosságú adatok nem állnak a rendelkezésünkre, úgy tűnik, mintha a hölgyek megelőznének bennünket, férfiakat.

Ebben a helyzetben üdítően hat a *Kisasszonyok* című film. Öt nő (egy édesanya és négy lánytestvér) kerül a fókuszpontba, akik tudnak döntéseket hozni, még ha ezek széles skálán mozognak is.

A film az amerikai polgárháború idején játszódik. A középpontban azonban nem a háborús események kerülnek, hanem a négy lány és az édesanya, akiknek története percről percre bontakozik ki a néző előtt, és észrevétlenül áthidalja a mintegy kétszáz évnyi időbeli távolságot. Annyira sikeresen, hogy fél óra elteltével már szinte otthon érezzük magunkat a család házában, életében. A film egy olyan idilli világot varázsol elénk, amelyben mi is könnyen el tudjuk képzelni magunkat. Szívesen élnénk itt, ahol még a bántásokért is bocsánatot tudnak kérni egymástól az emberek.

Nem arról szeretnék most írni, hogy az alkotást már hetedik (!) alkalommal viszik vászonra. Nem is azt szeretném értékelni, hogy a forgatókönyv alapjául szolgáló klasszikus regény, amely *Louisa May Alcott* műve, hol helyezkedik el a világirodalomban. Hanem a már említett gyújtópontjára szeretnék fókuszálni: az emberi döntésre. Ki az közülünk, aki nem hozott még fontos döntéseket az életében? Sokan akár a legnagyobbat, az életre szólót is meghozták már. S persze tudjuk, hogy ha nem döntünk, az is döntés. Lényegében csak abban különbözünk egymástól, hogy a racionalitás, az érzelmek, az érdekek és a külső körülmények mikor és milyen mértékben hatottak a döntéseinkre és rövid vagy hosszú távon az életünkre.

A film is döntési helyzeteket, életkezet mesél el. Az anya döntése tűnik a legkézenfekvőbbnek. A férje háborúban van, ő pedig nem hagyja, hogy ez a külső körülmény befolyásolja az életüket, a lányok sorsának alakulását. Mindent megtesz ezért, de nem erőlködve, hanem természetesen és hitelesen. Ezért sem okoz felháborodást, ami sok normálisnak mondott családban nézeteltéréshez vezetne. Nevezetesen az, hogy a tisztas jómódban élő család lemond a karácsonyi reggelijéről egy szegényebb család javá-

ra. Sőt, ajándékukat ők maguk viszik el a nyomorúságos viskóba. A lányok közül a legdrámaibb döntést a tizenhárom éves, törékeny testalkatú, beteges Beth hozza meg, aki széplelkű természetével a „szent” elnevezést is kiérdemli a családban. Amikor a betegség leküzdi az életerejét, férfiakat megszegyenítő bátorsággal néz szembe az elkerülhetetlennel, a halállal. A testvérek közül Meg hozza meg leghamarabb az életre szóló döntését. Megházasodik, és próbál boldog lenni, akkor is, ha később úgy tűnik, túl sokat adott fel magából. Amy biztonságot és anyagi jólétet remél a házasságtól, határozottan lépdel a párválasztás rögös útján. Jo pedig az írói babérok bűvöletében örökre szabad szeretne maradni, nem akar megházasodni. Egyvalami azonban mindannyiukban közös: egymásba kapaszkodva többet szeretnének elérni az életükben, mint amit az adott kor és a lehetőségeik kínálnak számukra. Sőt, szabadabbak, önállóbbak, bátrabbak akarnak lenni kortársaiknál; és azok is.

A film véleményem szerint nem egy feminista kiáltvány – habár ezt sem nehéz belelátni. Aki nem alá-, hanem mellérendelt viszonyban, ajándékként és a férfikkal egyenrangú személyekként tekint a nőkre, annak egy percig rossz érzése a filmbéli nők láttán. Döntéseiket, élethelyzeteiket mi, férfiak is magunkénak érezhetjük.

Az alkotás külön értéke, hogy bölcsen tanít: nem rágja meg helyettünk, és nem adja a szánkba a mondandóját, mindeközben pedig nagyon szép és vonzó képet nyújt a családról. Arról, hogy a család érték. A benne rejlő világ megsejtetheti velünk: ahhoz, hogy egyszer majd otthon érezhessük magunkat a mennyei Atya házában, már itt, a földön is otthonra, társakra kell lelnünk. Megérthetjük azt is, hogy az emberi élet, ha egyedül éljük, ha nincs férjünk, feleségünk, ha nincsenek szüleink, testvéreink, végtelen és fájó magányosságba vezet.

A film nagy erőssége a színészi teljesítmény is, amely a látottakat minden percben élménnyé varázsolja. A két idősíki mozgatása közben kibontakozó cselekmény is elismerésre méltó. A zenei háttér és a díszlet – amely Oscart érdemelt – egyenesen lebilincselő. A hazai forgalmazónak azonban feltétlenül a bűne, hogy a filmet csak feliratozva tette elérhetővé a közönség számára.

A *Kisasszonyok*, mint minden jó, szép és igaz alkotás, végeredményben rólunk (is) szól. Jó látni és közel engedni magunkhoz ezt a hétköznapijainkból észrevétlenül ki- és felemelő, kissé varázslatba ejtő, ám korántsem csöpögős történetet. Ha számot vetünk kisebb-nagyobb döntéseinkkel, akkor magunkra, emberségünk lényegére ismerhetünk ebben a filmben. Egyedül nem lehetünk boldogok, csak embertársaink szolgálatában. Akárhogyan alakult is az életünk, ha van kibe kapaszkodnunk, ha a másik ember a fontos számunkra, ha oda tudjuk ajándékozni valakinek az életünket, a tehetségünket, a munkánkat, akkor nem vétjük el az irányt, hiszen végeredményben ettől lesz szép, boldog és élhető az élet, amely így Istenhez visz közelebb. A film végén óhatatlanul mosolyogva állunk fel a mozsizékekből: mosollyal az arcunkon és a szívünkben. Csak rajtunk múlik, hogy ez a derű maradandó lesz-e az életünkben. Hogy tudunk, akarunk-e változni, és hagyjuk-e, hogy a saját döntéshelyzeteinkre orvossággént hasson ez a film.

Kuzmányi István

Az idők jelei

A korona című sorozat 3. évadáról

Bélyeggyűjteményt mutat a kamera. A főszereplő hosszan, mereven nézi, miközben valaki alázatosan, kissé fontoskodva magyaráz. Az uralkodó közbeszól, a saját korára utalva, majd meglátjuk a terveket: ideje profilt cserélni a brit királyi bélyegen. Ezzel a szellemes jelenettel tudatja velünk *Peter Morgan* író-kreátor, hogy a *II. Erzsébet* királynő uralkodását folyamatában feldolgozó *A korona* (*The Crown*) című sorozat a harmadik évadához érkezett, és címszereplőjét *Claire Foy* helyett immár *Olivia Colman* játssza. Bizony, múlik az idő, és jeleket küld. Kérdés, hogy észrevesszük-e.

A Netflix prémiumsorozatának legújabb évada előtt a főszereplőhöz hasonlóan a teljes szereplőgárdát lecserélték, időben pedig közelebb jutunk a jelenhez. De minden más változatlan, legfőképpen a kiemelkedő minőség. Múltkor még *Foy* és *Matt Smith* személyében két energikus karakter igyekezett rendbe tenni Erzsébet és *Fülöp* zátonyra futott házasságát, most a beérkezettség megnyugtató, ugyanakkor kissé békétlen érzésével szembesü-

lünk: a 60-as években, amikor annyi minden felfordult a nyugati világban, a királynő szoborként áll monarchiája élén. Semmi meg nem rendítheti, még egy észak-angliai bányászfalu tragédiája sem – az utóbbi helyzet kezelését alaposan megbánja, amikor ráeszmél, hűvös kivárása kívülről ridegségnek látszik. *Colman* fantasztikus átlényegüléssel teremti meg maga körül a király(nő)i aurát, és finom, elejtett gesztusokkal érzékelteti, hogy legbelül ő is szenved a rászakadt uralkodói szereptől.

Nagy vehemenciával próbál változtatni ezen férje, *Fülöp* herceg (*Tobias Menzies*), aki marketingesekkel egyeztet, és tévékamerákat enged be a palotába, csak hogy közelebb hozza a királyi családot a köznéphez. A kínos felsülés szinte garantált: végtelenül unalmas tévé nézni, ahogy a fenség tévét néz – dicséretes önficska ez a sorozattól, mely szerencsére egy percre sem unalmas. Például akkor sem, amikor egyik epizódjában szovjet kémek után nyomozunk, vagy amikor képet kapunk arról, hogy a brit gazdaság megkésett szerkezetváltása súlyos ellátási hiányt és politikai válságot okoz. Némi fantázia ugyan vegyül a forgatókönyvoldalak közé, ám mégis érdekes eljátszani a gondolattal: mi lenne, ha a világ legrégebbi parlamentáris berendezkedését hirtelen egy katonai puccsal döntené meg?

A korona azonban akkor a legerősebb, amikor főszereplőinek drámájára koncentrálna: az időközben felnőtt *Károly* herceg (*Josh O'Connor*) katonai drillt nehezen bíró érzékenységre (rajta keresztül pillanthatunk be a nemzetközösséget feszítő nemzeti elmentésekbe); a szeretett-gyűlölt hűg, *Margit* (*Helena Bonham Carter*) magánéleti vergődésére (nem is olyan könnyű megbarátkozni a mellőzöttséggel); vagy *Fülöp* herceg életközepi irányvesztettségére (amit a holdra szállás apropóján érez meg). Szóba kerül az a

bizarr szerelmi négyszög is, ami *Károly* herceg, nővére, *Anna* hercegnő (*Erin Doherty*), *Camilla* Shand (*Emerald Fennell*) és *Andrew Parker Bowles* (*Andrew Buchan*) között szövődik. De semmi bulváros kukkolás: *Peter Morgan* inkább azt hangsúlyozza, mennyire különbözőképpen érintette meg a két testvért az első komoly párkapcsolat.

Míg az előző két évadban valamelyest együttérezhettünk a fiataláguk virágjában uralkodói felelősséggel sújtott királyi párral, most megélesedik a sorozat kritikus hangneme: egyre több a kétélű csipkelődés, a cinkos kikacsintás. S egyre több a kérdőjel. Miközben *Fülöp* hercegnek a család elfoglaltságait részletező kifakadását hallgatjuk, bennünk is felmerül a kérdés: szükség van-e egyáltalán a pompás palotákra, a közember adójából fizetett fényes fogadásokra, a luxuséletvitelre, a vég nélküli reprezentációra? Nagy-Britannia turbulens jelenkorát figyelve jó okunk van kétkedni, és a harmadik évad nagy bravúrja, hogy e turbulencia kezdeteit már okosan föl is vezeti. S ebben jelöli meg Erzsébet királynő legfontosabb dilemmáját is, aki hiába áll kösziklaként a monarchia élén, állandóságra való törekvését a változó világ lassan alámossa. Ideje volna hát figyelni az idők jeleire.

Paksa Balázs

1% KÖSZÖNJÜK,
HA SEGÍT BENNÜNKET!

ADÓSZÁMUNK: 18183674-1-42
ORSZÁGOS KATOLIKUS RÁDIO ALAPÍTVÁNY

**MAGYAR
KATOLIKUS
RÁDIO**
katolikusradio.hu

Hamlet: Mensáros

Valószínűleg még a színházrajongók közül is csak kevesen tudják, hogy a magyar színháztársulat egyik legkiemelkedőbb alakja, Mensáros László 1956 márciusában, alig harmincévesen Debrecenben eljátszhatta a férfi színészek többségének legjobban vágyott szerepét, Shakespeare Hamletjét. Az előadást Téri Árpád rendezte, Márkus László játszotta Claudius, Simor Erzsike Gertrudot, Örkényi Éva Opheliát.

A Magyar Művészeti Akadémia kiadásának gondozásában megjelent *Mensáros László – Hamlet* című kötet a gyorsan legendássá vált előadás körülményeit mutatja be, középpontba helyezve természetesen Mensáros László személyét.

A kötet három részre tagolódik. Az elsőben a művész egyik fia, a bemutató időpontjában hét és fél éves *Mensáros Péter* idézi föl emlékeit, bőségesen idézve édesapja naplójából, nyilatkozataiból, a róla szóló riportokból. A színház Mensáros László számára már egészen kisgyermek korától kezdve hétköznapijainak része volt. Többször is fellépett, mindig frenetikus sikerrel; akik látták, már ekkor a jövő nagy teátristáját fedezték föl benne. Mivel alig talált a környezetéből valakit, aki megértette volna, akivel megoszthatta volna a kétértelműségeit, gondjait, az „örökös kitaszítottság” érzését élte meg. Bár a színházművészetre felfigyeltek, 1949-ben polgári származása miatt eltanácsolták. Még ebben az évben disszidálni próbált, de elfogták, két évet börtönben töltött. Szabadulása után statisztálni kényszerült, de a korszak ünnepeit dívjá, *Szörényi Éva* főlismerte benne a kivételes tehetséget, és közbenjárására Téri Árpád, a debreceni Csokonai Színház igazgatója 1952 őszén meghallgatás nélkül leszerződtette. Azt, hogy Mensáros Lászlóban már igen korán megvolt a hivatása iránti mély alázat és felelősségtudat, igazolják az ebben az időben lejegyzett sorai: „az a hatalom, mely a birtokomban van, s mellyel embereket hatásunk alá tudunk vonni, kötelez. Egy életen át kötelez a mindig tökéletesebbre válásra, nehogy lelkiismeretlen legyen az ember azokhoz, akik hisznek benne, bizalommal fordulnak hozzá.” Amikor Téri Árpád – legyőzve az ellenkezők hadát – Mensárosra osztotta a dán királyfi szerepét, már olyan jelentős alakítások voltak a színész mögött, mint *Schiller Ármány és szerelemjének* Ferdinandja vagy *Gogol Revizorának* Hlesztakova. Az előadásnak és a címszereplőnek hatalmas sikere volt, Budapestről is tódultak az emberek Debrecenbe, hogy láthassák a darabot. Sajnos csak rövid ideig volt műsoron, 1957 januárjáig. Mensáros még abban az évben

Pestre szerződött, a Madách Színházba, de a forradalomban való részvétele miatt hamarosan letartóztatták, és két év két hónapra ítélték, végül 1960 júliusában szabadult a börtönből.

Mensáros Péter az édesapja naplójából idézi azt a részt is, amikor visszatért a katolikus hitre. Bencés diák volt, de később eltávolodott Krisztustól. 1958 őszén, a debreceni börtönben egy vele együtt raboskodó pap felajánlotta, hogy a miséjén meggyónatja és megáldoztatja.

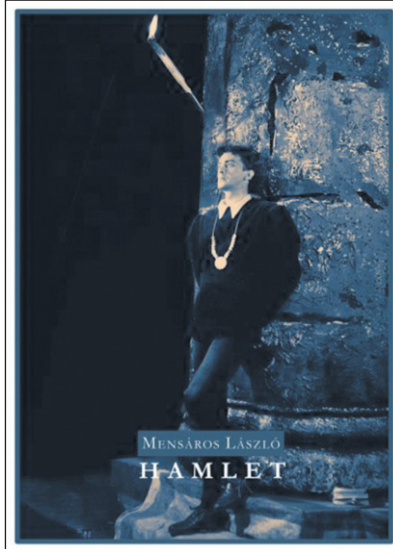
„Ez a felszólítás olyan volt számomra, mintha maga Jézus kínálná fel nekem a lehetőséget (...) rájöttem, hogy nem filozofálgatni és okoskodni kell, vannak titkok, amelyeket el kell fogadni, Jézust nem logikával, hanem feltétlen odaadással és szeretettel kell követni. Gyóntam, megáldoztam.”

A könyv második részében *Ablonczy László* színháztörténeti alaposággal tárja fel a debreceni Hamlet-előadás megszületésének körülményeit, a próbafolyamat szakaszait, Téri Árpád rendező és színészei, elsősorban a dán királyfi alakító Mensáros kapcsolatát, a többségükben építő jellegű vitákat és konfliktusokat, melyek kellettek ahhoz, hogy meghatározó erejű előadás születhessen. Hogy mennyire a szakmaiság volt az elsődleges szempont, azt jól mutatja, hogy a rendező – a családi perpatvart is vállalva – felesége, *Hotti Éva* helyett Simor Erzsike bízta Hamlet anyja, Gertrud szerepét, mivel őt alkalmasabbnak ítélte. A harmincéves Mensáros Lászlónál csak *Törzs Jenő* volt fiatalabb, huszonkét éves, amikor 1909-ben eljátszotta a dán királyfi. Mensáros a naplójában leírja, hogy kezdetben rágörcsölt a szerepre, rengeteget olvasott hozzá, és a felelősség szinte agyonnyomta. Téri Árpád segített neki, azt javasolva, felejtse el Shakespeare nevét, és ne a tanulmányokban olvasottakat akarja játszani a színpadon, hanem azt, ami naponta gyötri. Hamlet alakítója megfogadta a rendező tanácsát: „Elfelejtettem Shakespeare-t, a hagyományokat, csak arra koncentráltam, mi az, ami az én álmatlan éjszakáimból, boldogtalan nappalaimból a szerepben benne van. Ettől úgy-ahogy sikerült.”

Ablonczy László elemzése megvilágítja, hogy Mensáros, miközben a *Hamletet* próbálta és élte a színpadon, rádöbrent sze-

mélyes drámájára, a maga kereső-viaskodó énjére. Feljegyzésében olvasható: „Három forduló volt az életemben. Amikor Istenhez eljutottam 30 évesen, Krisztushoz eljutottam 55 évesen, és nemrég, 58 éves fejjel Szűz Máriához (...) már nemcsak hittem őket, hanem átéreztem, átéltem őket. Társammá szegődtek.” 1956 tehát életének első grádicsa: a *Hamlet*, a megélt szerep katarziséban átjutott magasabbra, Istenhez közeledett öntudatlanul.

A színháztörténet kiter Mensáros László-
nak az 1956-os forradalomban játszott szerepére is. Mensáros rábeszélésre elvállalta a forradalmi bizottmány vezetését, és ebben a minőségében megfékezte antiszemita kollégáját, a társulati ülésen megvédte Téri Árpádot. A forradalomban tevékenyen részt vett *Für Lajos* (1990 után az Antall-kormány hadügyminisztere) úgy emlékezett vissza, hogy Mensáros bizottmányi elnökként „Az emberi tisztességet, a humánusmot, az emberi méltóság

és a tehetség becsületét, a szellem tisztaságát védte – a tisztázatlan, zavaros és alantas, az alkalmatlan és tehetségtelen kisserűséggel szemben.” Az, hogy a forradalom leverése után mégis börtönbe került, néhány középszerű színésztársának áskálódása miatt következett be.

A kötet harmadik részében az *Opheliát* alakító Örkényi Éva nyilatkozik, aki szerint Mensáros Hamlet-alakítása „Kimagasló és modern volt. Az ő Hamletje gondolkodó, tépelődő embert állított elénk, minden teatralitás nélkül. Akadtak kritikus hangok is, melyek szerint szürke volt, de ez nem igaz. Köznapibb volt (...), de azért, hogy a gondolatok rajzolódjanak ki mindelelőtt.”

A *Szathmáry István* által szerkesztett kötet CD-mellékletet is tartalmaz. Egy ismeretlen adakozó jóvoltából Mensáros László másik fia, *Mensáros Tamás* birtokába került a debreceni Hamlet-előadás rádiófelvétele. Meghallgatva egyértelmű, hogy a dán királyfi harmincévesen eljátszó Mensáros László alakítása és maga a bemutató is a magyar színháztörténet csúcsteljesítményei, legragyogóbb fejezetei közé tartozik.

(*Mensáros László – Hamlet, Magyar Művészeti Akadémia*, 2019)

Bodnár Dániel

TERMÉSZETRAJZ

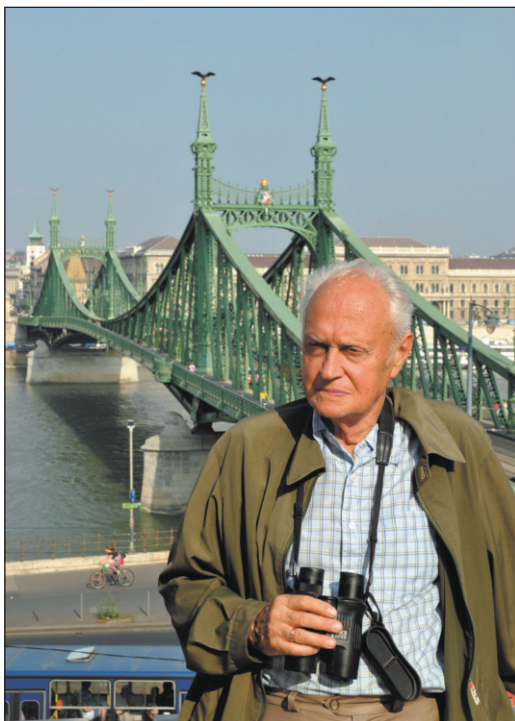
Schmidt Egon

Tavasza a télben

Amíg a Szabadság hídon át a Gellért-hegy felé mentem, a vizet néztem, de csak sirályokat láttam, kárókatonát egyet sem. Korábban telente mindig sokan voltak a Szabadság és a Petőfi híd között, idén csak néhányat láttam repülni a víz felett, halászni egyet sem. Pedig naponta járok a Duna mentén. Ott ült viszont kis stokedliján az az évek óta ismert idős, szemüveges úr, aki az egyik kezében műanyag poharat, a másikban könyvet tart. Ha megcsörren egy érme a pohárban, mosolyogva felnéz, megköszöni, aztán olvas tovább.

Február 1. a márciust idézte. Élénk szél és langyos napsugarak cirógatták az arcomat, és ahogy felfelé indultam a hegyen, nagy örömmre vörösbegy énekét hallottam. Egy bokor ágán ült, a tollait szokása szerint kissé felfújta, éjfékete szemei csillogtak a napfényben, narancspiros mellénykáját borzolta a szél, míg énekelt. Sajnos nem sokáig. Még rajta tartottam a távcsövet, amikor elhallgatott, leugrott az avarra, felkapott valamit, talán egy, a napsugarak által előcsalogatott farkaspókot, aztán továbbugrált, és eltűnt. A Verejték úttal határos kertekből egy zöld küllő kacagó kiáltása hallatszott, majd ugyanott egy láthatatlan fekete rigó riasztott. A Szent Gellért-dombormű fölötti sétányon leültem egy padra. Látszólag napozni, valójában abban a reményben, hogy újra megszólal a vörösbegy. Nagyon szeretem halkán gyöngyöző énekét, de bár legfeljebb harminc méterrel lehetett alattam, nem láttam, és többé nem is szólalt meg. Vártam egy ideig, aztán feladtam, és továbbmentem. A csúszdáknál hangos zsvaj, rengeteg gyerek, de mögülük is kihallottam egy szén-cinege tavaszt váró „nyitni-kék”-jét. Nem láttam, ahogyan azt a harkályt sem, amelyik jóval távolabb dobolni kezdett. *Andris* fiam is mesélte, hogy két, nyilván áttelelt örvös galambot hallott búgni. Csupa tavaszi hangok.

Fent, a kopasz ginkófa alatti nagy tisztáson, mint minden télen, most is vetési varjak sétáltak, jóval lejjebb két dolmányos

varjú evett valamit. Nagyokat csíptek bele, de hogy mi volt az, nem tudtam ki-venni. Kis csapat fenyőrigó jött, „saksak” hangokkal megültek egy fa csúcsán, ám nyomban tovább is repültek. A hegyen nincsenek ostorfák, legalábbis ezen a részen, ellentétben például a Népligettel, ahová a fák bogyoíért járnak telente ezek az ilyenkor csapatokban mozgó madarak.

A Citadella alatti sétány kőfalán tavasztól ősziig mindig látom a fürge fali gyíkokat, és igazán nem lepott meg, amikor megpillantottam egy sütkérező példányt. Félig bújott elő a repedésből, és a testét ellapítva élvezte a déltájban kifejezetten meleg napsugarakat. Nem akartam megzavarni, letértem az útról. Egy futó jött arra, mire a gyík villámgyorsan visszahúzódott. De néhány másodperc múlva újra előbukkant. Kukucskált, aztán amikor látta, hogy tiszta a levegő, megint napozni kezdett. Nem ritkaság ez a fali gyíkoknál. Még az állatkerti időkből emlékszem, hogy ilyen napos időben a déli órákban a pálmaház oldalának napsütöt-

te nyílásaiból télen is rendszeresen előbukkantak és boldogan sütkéreztek.

Megnéztem azt a részt, ahol korábban a havasi szürkebegyeket láttam, de hiába. Abban az időben évente megjelentek, a sziklák között mozogtak. Alkonyatkor, ahogy azt több alkalommal, néha a hidegtől vacogva megfigyeltem, átrepültek a Dunán, és valahol épületek zugaiban töltötték az éjszakát. Kedves színfoltjai voltak a téli Gellért-heggynek. Remélem, előbb vagy utóbb újra eljönnek.

PROGRAMAJÁNLÓ

Tizenkilenc – Tanácsköztársaság és háború, proletárdiktatúra és forradalom, árulás és cselszövés: megannyi izgalmas témát boncolgat legújabb történelmi drámájában az Udvari Kamaraszínház. A hazánk történelmét feldolgozó sorozatát az *Andrási Attila* által írt és rendezett, *Tizenkilenc* című darabbal folytatja a társulat. Az előadás igyekszik felgöngyöltetni az előzményeket, felkutatni és bemutatni, mi történt 1915-ben, hogyan kerültek hatalomra '17-ben az oroszországi bolsevikok, mi minden munkálkodott az események hátterében. Szereplők: *Csomor Csilla, Stelly Zsófia, Csizmadia Gergely, Dóczy Péter, Kákonyi Tibor, Kálló Béla, Krizsik Alfonz, Molnár Zoltán, Szabó Sipos Barnabás, Széplaky Géza.* Az Udvari Kamaraszínház új produkciójának bemutatóját március 7-én, 19 órától a pozsonyi úti református templom altemplomában (Budapest XIII. kerület, Pozsonyi út 58.) tartják.

EGER 91.8 MHz | MISKOLC 95.1 MHz | TOKAJ 101.8 MHz
 SÁTORALJAUJHELY 90.6 MHz | GYÖNGYÖS 102.2 MHz
 ENCS 95.4 MHz | HATVAN 94.0 MHz | TÖRÖKSZENTMIKLÓS 96.4 MHz

SZENT
István
 RÁDIÓ

szentistvanradio.hu